

378.124:67/68(477)

Ірина А. Лимар

Київський національний університет технологій та дизайну
**РЕЙТИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА У
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТИ**

В статті розглянуто складові міжнародних рейтингів вищих навчальних закладів та критерії, які вони охоплюють. Виявлено існуючі проблеми та перспективи входження українських університетів у світовий освітній простір та визначено місце КНУТД у різних рейтингах. Показником якості освіти та одним із пріоритетних складових у формуванні загального іміджу вищого навчального закладу є рейтинг викладача. Розглянуті критерії щодо оцінки якості його роботи, визначено особливості актуальних сьогодні методів оцінки.

Ключові слова: *критерії оцінювання, моніторинг, науково-практична діяльність викладачів, освітній простір, рейтинг університетів, рейтингове оцінювання, якість освіти.*

Ирина А. Лымар

Киевский национальный университет технологий и дизайна
**РЕЙТИНГОВОЕ ОЦЕНИВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ
В ОБЕСПЕЧЕНИИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ**

В статье рассмотрены составляющие международных рейтингов высших учебных заведений и их критерии. Обнаружены существующие проблемы и перспективы вхождения украинских университетов в мировое образовательное пространство, определено место КНУТД в различных рейтингах. Показателем качества образования и одной из приоритетных составляющих в формировании общего имиджа высшего учебного заведения является рейтинг преподавателя. Рассмотрены критерии оценки качества его работы, определены особенности актуальных сегодня методов оценки.

Ключевые слова: *критерии оценивания, мониторинг, научно-практическая деятельность преподавателей, образовательное пространство, рейтинг университетов, рейтинговое оценивание, качество образования.*

Iryna A. Lymar

Kyiv National University of Technologies and Design
**RATING EVALUATION OF ACTIVITY OF THE TEACHERS IN
PROVIDING A QUALITY EDUCATION**

In the article the components of the international rankings of higher education institutions and their criteria have been researched. The existing problems and prospects of entering Ukrainian universities to the world educational space and the place of KNUTD in different ratings have been identified. An indicator of the quality

of education and one of the priority components in forming the general image of the university is rating of a teacher. The criteria to assess the quality of his/her work have been considered, the features of current methods for assessing have been determined.

Keywords: *evaluation criteria, monitoring, scientific and practical activity of teachers, educational environment, ranking of universities, rating evaluation, quality of education.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Система вищої освіти залежить від стану суспільства, тому при глобальних реформах вона змінюється у відповідності до існуючих запитів та вимог. Зважаючи на актуальний курс євроінтеграції та відповідності міжнародним стандартам, надання якісних освітніх послуг стають пріоритетними завданнями, а серед проблем, що потребують вирішення в зазначеному контексті визначено відсутність загальної стратегії щодо проведення рейтингового оцінювання викладачів у вищій освіті.

Аналіз досліджень по проблемі. Загальні проблеми та перспективи входження українських університетів у світові освітні рейтинги є науковими інтересами багатьох дослідників, зокрема такі питання вивчають Т.М. Боголіб [1], Н.І. Дуляба [4], І.Є. Татарінов, О.В. Герасимов [13], К.Ю. Чернобай [15]. Питання оцінювання діяльності викладача в сучасних умовах розвитку вищої школи та розвитку якості освіти розглядають Л.В. Васильченко [2], О.С. Дубініна [3], І. Зварич [5, 6], О.М. Козак [8], Л.В. Пшенична [10, 11], С. Стрілець [12], О.Б. Ткаченко [14]. Вплив інтеграційних процесів на формування науково-освітнього простору досліджує О.Л. Мельник [9].

Невирішені частини дослідження. Рейтингове оцінювання діяльності викладача є вагомим показником та впливовим фактором на рейтинг освітнього закладу. Існуючі підходи до професійної оцінки діяльності викладача вищої школи, як правило, надають характеристики об'єктивно або ж суб'єктивно, не дозволяють повною мірою охопити весь спектр діяльності, що свідчить про необхідність впровадження рейтингового оцінювання науково-педагогічних працівників з доопрацюваннями, враховуючи міжнародний досвід.

Мета дослідження полягає у розгляді актуальних методик оцінювання діяльності викладачів, рейтингових показників оцінки якості роботи та впливу на формування позитивного іміджу вищого навчального закладу.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Відповідність світовим освітнім стандартам, надання якісних освітніх послуг є передумовою входження України до нового інформаційного простору та інтеграційних процесів. Зазначене зумовлює перегляд оцінювання діяльності вищих навчальних закладів та діяльності викладача у забезпеченні якості освіти зокрема.

Як зазначає О.Л. Мельник, одним із проявів інтеграційних процесів у науці та освіті є створення та розвиток науково-освітнього простору. Зважаючи на те, що Україна орієнтована на курс євроінтеграції та включення в загальні європейські процеси, створення та розвиток сучасного науково-освітнього простору Європи є досить актуальним питанням [9]. До того ж у суспільстві, де переважає економіка знань, особливу роль відіграє наука і освіта, наголошує Т.М. Боголіб, передусім елітна освіта, що пов'язана з виробництвом знань і підготовкою кваліфікованих кадрів, що володіють сучасними технологіями та методологією аналізу інформації [1, С. 31].

Однак, у сфері вищої педагогічної освіти в сучасних умовах ряд організаційно-економічних та управлінських аспектів не розроблені, у зв'язку з чим існують проблеми, що потребують вирішення, зокрема:

- недостатня зорієнтованість на сучасні економічні виклики інноваційного, сталого конкурентоспроможного суспільного розвитку;
- слабка орієнтація установ вищої освіти на задоволення регіональних потреб у фахівцях певної кваліфікації;
- зниження якості наданих освітніх послуг;
- брак механізму системи національного моніторингу освітніх закладів;
- відсутність стратегії проведення рейтингів та ранжування викладацького складу у вищій освіті [12, С. 293].

Таким чином, інтеграційні процеси, що сьогодні актуальні і для сфери освіти, вимагають відповідності світовим стандартам у наданні освітніх послуг. Ідентифікація українських навчальних закладів у світовій освітній системі, включення до міжнародних рейтингів є одним із показників оцінки їх роботи. Однак, Н.І. Дуляба зазначає, що входження українських університетів до світових рейтингів формує нові підходи та критерії до самих рейтингів, так як основних споживачів рейтингів – студентів та абітурієнтів – не так турбує розвиток науки у закладі, як якість освіти та можливість працевлаштування. Шляхи подолання проблем вищої освіти в Україні включають: 1) стимулювання розвитку науки в Україні; 2) фінансове забезпечення вищої освіти і науки; 3) організаційне забезпечення функціонування і розвитку вітчизняних університетів [4, С. 386, 389].

Включення вищого навчального закладу до світових та національних рейтингів є показником його авторитету. Кожен із рейтингів характеризує різні напрями діяльності закладу та методи їх оцінювання. Вивчаючи світову практику формування рейтингів університетів І.Є. Татарінов, О.В. Герасимов зазначають, що жодний із сучасних рейтингів не є універсальним, дозволяючи лише порівняти деякі показники, а з метою порівняння різних університетів може бути використана лише вузька група універсальних, об'єктивних і спільних показників для навчальних закладів та їх критеріїв [13, С. 114]. Водночас, незважаючи на недостатність досвіду участі у рейтингових змаганнях українських вищих начальних закладів, на думку К.Ю. Чернобай,

національні оцінювання є платформою для тренувань з метою покращення якості освіти, можливістю вийти на світову арену та зайняти високу позицію у світових рейтингах, а постійний моніторинг якості освіти у вигляді рейтингів буде стимулювати навчальні заклади та пришвидшать розвиток системи вищої освіти [15].

Київський національний університет технологій та дизайну (КНУТД) входить до рейтингу кращих вищих навчальних закладів та ТОП-200 Україна, а також до рейтингів: Scopus, що характеризує цитованість наукових статей, опублікованих працівниками закладу у наукових виданнях; рейтинг Webometrics, що фіксує перегляди сторінок сайту, зовнішні посилання, цитованість, кількість завантажених файлів. Рейтинг КОМПАС формує інформацію про освіту зі сторони випускників та роботодавців, визначаючи ті заклади, що надають практичну цінність для студентів, відповідають реальним вимогам та запитам, гарантують працевлаштування на ринку праці. Окремі рейтинги та охоплені критерії систематизовано на рис. 1.

Місце КНУТД у різних рейтингах протягом 2010-2016 рр. зазначено в табл. 1.

Рис. 1. Діяльність університету та вплив на міжнародні показники

Таким чином, протягом зазначеного періоду КНУТД більшою мірою покращили показники у рейтингах. Однак, для підвищення активності діяльності університету щодо входження до міжнародних рейтингів необхідно проводити:

1) заходи щодо підвищення мотивації для збільшення кількості наукових публікацій у міжнародних виданнях, участі у міжнародних освітянських та наукових проектах, програмах, грантах тощо;

2) загальноуніверситетський моніторинг розробок та інновацій для оцінювання подальшої перспективи подачі заявок на участь у міжнародних програмах і грантах;

3) заходи щодо підтримки і покращення позицій університету в рейтингу Webometrics, зокрема щодо розміщення інформації у соціальних мережах та у розділі “Новини” сайту університету.

Таблиця 1

Рейтингові позиції КНУТД за 2010-2016 рр.

Рейтинг	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
“Кращі ВНЗ України”*	–	40	36/37	34/35	26/27	23	24
“Топ 200 Україна”	28	26	26	25	24	23	27
“КОМПАС”	8 (51 по списку)	9 (34 по списку)	8 (36 по списку)	8 (31 по списку)	х	х	х
Рейтинг ВНЗ України Проект “Наука України в дзеркалі наукометричної бази даних SCIVERSE SCOPUS”	–	36	39	37	34	33	38
Рейтинг Інтернет-присутності Webometrics	–	98	67	79	44	24	37
Рейтинг прозорості та відкритості веб-сайтів	–	–	–	–	–	6	х

Джерело: * – Інформаційний ресурс “Освіта.ua” [7]) (загальний)

Враховуючи перспективи, що відкриваються перед освітньою сферою в Україні актуальним є перегляд рейтингового оцінювання викладача як рушійної сили вищої школи, оскільки виступає не лише викладачем, а також ученим, організатором, наставником, провідником державних ідей, що ставить нові вимоги – це пошук нових методів і форм навчання, власного вдосконалення особистості, стимулює до кар’єрного росту, проведення наукових досліджень, участі у рейтингах, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці [10, С. 237].

Таким чином, у сучасних умовах залучення українських вищих навчальних закладів до світової освітньої сфери важливими є перегляд підходів до

оцінювання роботи викладача, оскільки саме від його роботи та відповідних показників залежатиме розвиток науки.

Важливим аспектом методів дослідження оцінювання професійної діяльності викладачів у вищих навчальних закладах США є результати діагностування педагогів. Кожен американський вищий навчальний заклад, який планує провести оцінювання діяльності викладачів, повинен розробити свою концептуальну схему, стратегію, критерії оцінок, програму, методику та план її реалізації. Можливий варіант власної розробки методики проведення оцінювання або ж використання методів інших закладів та їх стратегії та критеріїв оцінок [6, С. 33].

Однак одним з найважливіших принципів оцінки діяльності викладачів за кордоном – це пріоритет особистості. Система вищої освіти США, завдяки проведеним реформам в американському суспільстві, стала більш відкритою та різнобічною, особливе місце в якій належить процесу оцінювання професійної діяльності викладачів США, до яких залучаються працівники освіти, адміністрація вищих навчальних закладів, студенти та батьки [5, С. 37]. В той же час, у США в стандартах побудови оцінки викладача зазначається, що оцінка має будуватися у відповідності до норм, не понижувати людську гідність, повинна бути двостороннім процесом, а також обов'язковим є участь педагогічного персоналу у розробці програм та критеріїв оцінки [14, С. 250]. Водночас для європейського освітнього співтовариства важливим є факт наявності у вищому навчальному закладі системи оцінки якості діяльності викладачів, що забезпечувала б можливість аналізу якості діяльності викладачів, а також надала б можливість відстежувати “ланцюжок зворотного зв'язку” у системі, тобто показати не лише сьогодишню роботу викладача, але і визначити як сьогодишня оцінка впливатиме у майбутньому на усунення недоліків та покращення результатів його роботи [2].

Дослідивши міжнародний досвід та існуючі підходи до оцінювання роботи викладача у сучасних умовах українські науковці виділяють ряд проблем, що потребують вдосконалення.

Так у рейтинговому оцінюванні здебільшого акцентується на кількісних показниках роботи викладача, в той час як критеріям педагогічної діяльності не приділяється належної уваги, зазначає О.М. Козак [8, С. 38]. Тобто на рейтингову оцінку діяльності викладача більшою мірою впливає кількість виконаних навчальних годин, опублікованих методичних рекомендацій, статей, монографій, доповідей на наукових конференціях, кількість проведених виховних заходів. Проте, саме оцінка роботи викладача студентами проілюструє майстерність викладача, вміння застосовувати дидактичні технології, педагогічну техніку, наявність власних методик навчання [8, С. 38].

Як зазначає Л.В. Пшенична, рейтинг експертів, що можливий у вигляді опитування студентів та їх погляд на роботу викладача, фактично показує оцінку споживачами наданих послуг. Основними критеріями у таких

опитуваннях виділяють: підготовку викладача до занять, мову, контакт з аудиторією, що в сукупності з іншими індикаторами зумовлює підвищення якості викладання незалежно від стажу роботи, потребує участі в комісіях з питань підвищення якості освіти, написання підручників, монографій [11, С. 374-376].

Однак варто зазначити, що система оцінювання професійної діяльності викладачів, зокрема і у США, має недоліки: збігаються рейтинги оцінювання досвідчених викладачів та початківців, простежується вплив на рейтинг педагогів показників студентів, існує недовіра до оцінювання студентами професійної діяльності викладачів, непрофесійність деяких педагогів-експертів, використання результатів професійної діяльності викладачів лише в інтересах вищого навчального закладу [5, С. 41].

Одним із напрямів вирішення зазначених проблем висловлює О.С. Дубініна, зазначивши, що під час анкетування необхідно враховувати склад груп, що опитується. Так у студентів першого курсу немає можливості порівнювати професійну діяльність викладачів, що впливає на об'єктивність такої оцінки. Тому варто проводити оцінку діяльності викладача через певні проміжки часу, або по закінченню вивчення окремих дисциплін. Крім того, важливим показником є частина занять, яку студент відвідав (з точністю до 10 %) [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Рейтинг викладача є показником якості освіти та одним із пріоритетних складових у формування загального іміджу вищого навчального закладу. Розглянуті критерії щодо оцінки якості викладання показують професійні навички та уміння викладачів, їх відношення до діяльності, а також спонукають до розвитку та вдосконалення, вивчення інноваційних технологій та методів викладання.

Розглянуто підходи до діяльності викладача відповідно до критерію рейтингу експертів, що полягає у опитуванні студентів, тобто оцінка його роботи студентами. Такий критерій поширений в інших країнах, зокрема у США, спрямований на формування зворотного зв'язку та забезпечення позитивного впливу на якість освіти та початковий процес. Вважаємо, що для комплексного оцінювання всіх напрямів професійної діяльності викладача необхідно охоплювати як кількісні, так і якісні показники, в тому числі і такі, що проілюструють вплив людського фактору: думку студентів як основних споживачів освітніх послуг. Однак проведення анкетування щодо оцінки діяльності викладача студентами повинно здійснюватись з врахуванням особливостей, направлених на максимально достовірне оцінювання, тому варто враховувати на якому курсі навчається студент, яку частину занять відвідав і т.д.

Література

1. Боголіб Т.М. Конкуренція університетів: світовий досвід і українські реалії [Електронний ресурс] / Т.М. Боголіб // Вісник Національної академії наук України. — 2012. — № 10. — С. 31-41. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2012_10_4.
2. Васильченко Л.В. Огляд міжнародного досвіду з оцінювання якості діяльності професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / Л.В. Васильченко. — Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp10/Wasilchenko.pdf. — Назва з екрану.
3. Дубініна О.С. Анкетування студентів як спосіб моніторингу якості освіти [Електронний ресурс] / О.С. Дубініна. — Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1229>. — Назва з екрану.
4. Дуляба Н.І. Проблеми та перспективи входження українських університетів у світові освітні рейтинги [Електронний ресурс] / Н.І. Дуляба // Науковий вісник НЛТУ України. — 2012. — Вип. 22.11. — С. 382-389. — Режим доступу: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2012/22_11/382_Dul.pdf. — Назва з екрану.
5. Зварич І. Оцінювання професійної діяльності викладачів у вищих навчальних закладах України з урахуванням американського досвіду [Електронний ресурс] / І. Зварич // Молодь і ринок. — 2014. — № 12. — С. 36-41. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2014_12_10. — Назва з екрану.
6. Зварич І. Система методів дослідження оцінювання педагогічної компетентності викладачів у вищих навчальних закладах США [Електронний ресурс] / І. Зварич // Молодь і ринок. — 2011. — № 7. — С. 29-34. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2011_7_8. — Назва з екрану.
7. Інформаційний ресурс "Освіта.ua" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://osvita.ua>. — Назва з екрану.
8. Козак О.М. Оцінка роботи викладача як елемент системи забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс] / О.М. Козак // Економічний часопис-XXI. — 7-8'2011. — С. 36-39. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ech/2011_7-8/2011_7_8/36_39.pdf. — Назва з екрану.
9. Мельник О.Л. Інтеграційні процеси і формування науково-освітнього простору (на прикладі науково-освітніх мереж) [Електронний ресурс] / О.Л. Мельник. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/VKPI/FPP/2009-2/18_Melnik.pdf. — Назва з екрану.
10. Пшенична Л.В. Вплив рейтингу на імідж викладача [Електронний ресурс] / Л.В. Пшенична // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні

технології. — 2014. — № 6. — С. 236-246. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2014_6_29. — Назва з екрану.

11. Пшенична Л.В. Рейтинг викладача як індикатор якості освіти [Електронний ресурс] / Л.В. Пшенична // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. — 2014. — № 1. — С. 368-378. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2014_1_46. — Назва з екрану.

12. Стрілець С. Рейтингове оцінювання діяльності викладача як складова покращення якості освітніх послуг вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / С. Стрілець // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. — 2013. — Ч. 3. — С. 291-297. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpudpu_2013_3_43. — Назва з екрану.

13. Татарінов І.Є. Світова практика формування рейтингів університетів: визначення найбільш об'єктивних критеріїв та індикаторів оцінювання [Електронний ресурс] / І.Є. Татарінов, О.В. Герасимов // Український соціум. — 2013. — № 1. — С. 100-116. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2013_1_9. — Назва з екрану.

14. Ткаченко О.Б. Оцінювання якості професійно-педагогічної діяльності викладачів у США на сучасному етапі розвитку вищої школи [Текст] / О.Б. Ткаченко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць. — Вип. 29 (33). — Х. : НТУ "ХП", 2011. — С. 248-260.

15. Чернобай К.Ю. Рейтинги вищих навчальних закладів як складова моніторингу якості професійної освіти [Електронний ресурс] / К.Ю. Чернобай. — Режим доступу: http://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=680. — Назва з екрану.